

FGN 2020/0304

Projektbeställare: Förskole- och grundskolenämnden

Projektledare: Myrna Selenius

Datum: 2021-03-05

Rapport

Med målen i sikte 2020

Innehåll

1. Bakgrund.....	3
2. Årets genomförande.....	3
2.1 Enkäter i förskolan.....	4
2.2 Enkäter i grundskolan/grundsärskolan	4
3. Resultat.....	5
3.1 Fyrfältaren.....	6
4. Resultat förskola	7
4.1 Analys av resultaten.....	8
4.2 Barn i förskolan 3-5 år	8
4.2.1 Trygghet.....	8
4.2.2 Delaktighet	9
4.2.3 Undervisning	10
4.3 Vårdnadshavares nöjdhet	10
4.4 Personal i förskolan.....	11
4.5 Rektorer i förskolan.....	12
5. Resultat grundskola.....	14
5.1 Analys av resultaten.....	14
5.2 Elever i grundskolan och grundsärskolan	15
5.2.1 Trygghet.....	15
5.2.2 Undervisning och delaktighet.....	16
5.2.3 Fritidshem.....	19
5.3 Personal i skola.....	19
5.4 Personal på fritidshem	20
5.5 Rektorer i skola.....	21
6. Sammanfattning	21
7. Planerade insatser från Pedagogcentrum	22
8. Källförteckning	23

I. Bakgrund

Förskole- och grundskolenämndens uppföljning av kvalitet och måluppfyllelse omfattar verksamhet i förskola, pedagogisk omsorg, förskoleklass, grundskola, grundsärskola och fritidshem i kommunala och fristående verksamheter. Genom att kontinuerligt och systematiskt följa upp, utvärdera och analysera resultaten skapas förutsättningar att förbättra utbildningens kvalitet för att därigenom öka måluppfyllelsen i förhållande till de nationella målen i läroplanerna.

Som en del av nämndens uppföljning genomför utbildningsförvaltningen årligen enkäter riktade till barn (3-5 år), elever och personal i fristående och kommunala förskolor och grundskolor samt vårdnadshavare till barn i fristående och kommunala förskolor. Enkäterna har genomförts sedan 2017 då ett omfattande projekt kring kvalitetsuppföljning av förskolor och grundskolor i kommunen genomfördes och mynnade ut i enkätmodellen Med målen i sikte (MMIS).

Resultatet används för att identifiera såväl generella som lokala utvecklingsområden till stöd för huvudmännens utvecklingsarbete och nämndens övergripande insatser och resursfördelning för likvärdig utbildning, där Pedagogcentrums insatser är centrala. Därutöver ska medborgarnas möjlighet att göra medvetna val av verksamhet underlättas genom kommunikation av enkätens resultat på webben i det så kallade ”Hitta och jämföra”-verktyget.

2. Årets genomförande

2020 genomfördes enkäten av samtliga förskolor och grundskolor i kommunen, det vill säga 37 förskolor och 18 grundskolor. Svarsfrekvensen var överlag god trots sjukfrånvaro hos både barn/elever och personal till följd av den pågående pandemin.

För förskolans del genomfördes enkäterna under två veckor för personal och vårdnadshavare och under fyra veckor för barnen under oktober och november. Enkätresultatet kommunicerades till enheterna i början av december.

Grundskolans enkät genomfördes under de två sista veckorna i september. Enkätresultatet kommunicerades till enheterna under oktober och november.

Med start i januari 2021 påbörjades de efterföljande frivilliga kvalitetsdialogerna som erbjuds samtliga enheter - hittills har 70 procent (39 enheter) genomfört sin kvalitetsdialog. För de kommunala enheterna har kvalitetsdialogerna varit obligatoriska och genomförts tillsammans med skolcheferna. De fristående enheterna uppmantras att göra detsamma, det vill säga inbjuda sina respektive skolchefer till kvalitetsdialogen. Förutom rektor har det funnits möjlighet för ledningsgrupp eller motsvarande att delta. Från utbildningsförvaltningen, som

förberett och lett mötet, har utvecklingschef samt en utvecklingsledare från Pedagogcentrum deltagit.

2.1 Enkäter i förskolan

Enkäterna, som utgörs av mellan 10-20 frågor beroende på respondentgrupp, genomförs av barn, vårdnadshavare, personal och rektor. Frågorna läggs samman i ett antal index, dels för att belysa de indikatorer som följs upp av nämnden, dels för att möjliggöra ett adekvat analysarbete av utbildningsförvaltningen samt respektive förskoleenhet.

Respondenter	Index
Barn 3-5 år	Trygghet Delaktighet Undervisning
Vårdnadshavare till barn 1-5 år	Nöjdhet
Personal i förskola Rektor	Kompetens Arbetstillfredsställelse Samarbete Ledning Organisation

2.2 Enkäter i grundskolan/grundsärskolan

Enkäterna, som utgörs av mellan 16-20 frågor beroende på respondentgrupp, genomförs av elever i förskoleklass och årskurs 1-3, elever i årskurserna 4-9, personal i skola och på fritidshemmet samt rektor. Frågorna läggs samman i ett antal index, dels för att belysa de indikatorer som följs upp av nämnden, dels för att möjliggöra ett adekvat analysarbete av utbildningsförvaltningen samt respektive grundskoleenhet.

Respondenter	Index
Elevenkäter: Elever i förskoleklass och årskurs 1-3 Elever i årskurs 4-9 Elever i grundsärskolan	Trygghet Delaktighet Undervisning Fritidshemmet
Personalenkäter: Personal i grundskola Personal på fritidshemmet Rektor	Kompetens Arbetstillfredsställelse Samarbete Ledning

3. Resultat

Svarsfrekvensen på årets enkäter var överlag god trots pandemin. Inför 2021 års enkät kommer ytterligare insatser göras för att öka deltagandet.

Förskola

- Barn 3-5 år: 1229 svar (2019: totalt 1203 svar)
- Vårdnadshavare: 1521 svar (2019: totalt 1203 svar)
- Personal: 77 procent (2019: 80 procent)
- Rektor: 89 procent (2019: 88 procent)

Utbildningsförvaltningen har sedan tidigare haft en låg svarsfrekvens på vårdnadshavar- och barnenkäten. För att komma tillrätta med det låga deltagandet valde utbildningsförvaltningen, i dialog med de kommunala skolcheferna, att under 2020 dela upp enkäten i en vårdnadshavarenkät och en barnenkät för att möjliggöra ett genomförande av barnenkäten på förskolan tillsammans med pedagoger. För de kommunala förskolornas del beslutade skolcheferna att alla barnenkäter skulle genomföras på respektive avdelning och för de fristående förskolornas del fanns möjlighet för rektor att välja huruvida enkäten skulle genomföras i hemmet eller på förskolan. 86 procent av de fristående förskolorna gick samma väg som de kommunala. Efterföljande dialog med enheterna tyder på att upplevelsen av genomförandet var positivt och svarsfrekvensen ökade, om än inte i så hög grad som önskat. 2021 års enkäter kommer att fortsatt vara delade med barnenkätgenomförande på respektive förskola som obligatorium.

2020 kompletterades personal- och rektorsenkäten med frågor om förskolans organisation i syfte att lyfta enheternas eventuella behov av utveckling av desamma.

Grundskola

- Elever f-3: 82 procent (2019: 93 procent)
Antalet svarande var emellertid större till följd av fler deltagande skolor.
- Elever 4-9: 74 procent (2019: 84 procent)
Antalet svarande var emellertid större till följd av fler deltagande skolor.
- Personal på fritidshem: 58 procent (ny enkät för 2020, tidigare sammanslaget med personal skola)

- Personal i skola: 85 procent (2019: 73 procent)
- Rektor: 92 procent (2019: 81 procent)

Inför 2020 valde utbildningsförvaltningen, i dialog med skolchefer och rektorer, att dela upp personalenkäten i *personal skola* och *personal fritidshem*. Syftet var att förbättra möjligheten att följa upp både skola och fritidshem för att därigenom få syn på respektive kategoris kvalitet och utvecklingsbehov. Elevenkät och rektorsenkät kompletterades dessutom med frågor kring fritidshemmet. I de efterföljande dialogerna har det framkommit att enheterna är nöjda med uppdelningen och de möjligheter som förändringen innebär för det lokala kvalitets- och utvecklingsarbetet.

Utöver nya frågor om fritidshemmet kompletterades också personal- och rektorsenkäten med frågor om skolans organisation i syfte att lyfta enheternas eventuella behov av utveckling av desamma.

3.1 Fyrfältaren

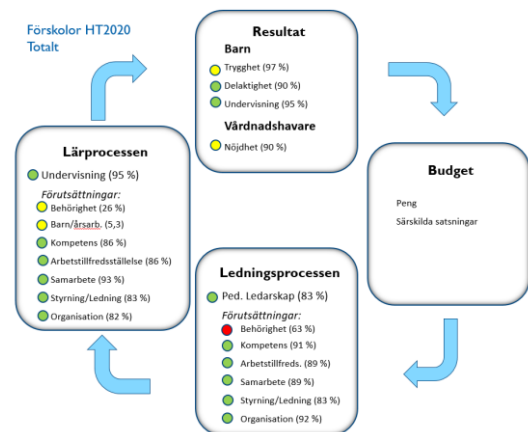
Fyrfältaren är en översiktlig bild av de förutsättningar och resultat förskolor och skolor har baserat på enkäterna och ett urval av officiella nyckeltal. Det är utifrån fyrfältaren kvalitetsdialogerna utgår eftersom det ger en sammanfattning av enhetens styrkor och utvecklingsmöjligheter.

Budget: Elev/barnpeng samt särskilda satsningar ger ekonomiska förutsättningar att bedriva en förskola/skola av god kvalitet.

Ledningsprocessen: Rektors kompetens, arbetstillfredsställelse, samarbetsmöjligheter, organisation och styrning ger rektor förutsättningar att bedriva ett pedagogiskt ledarskap som gagnar barn/elever och personal.

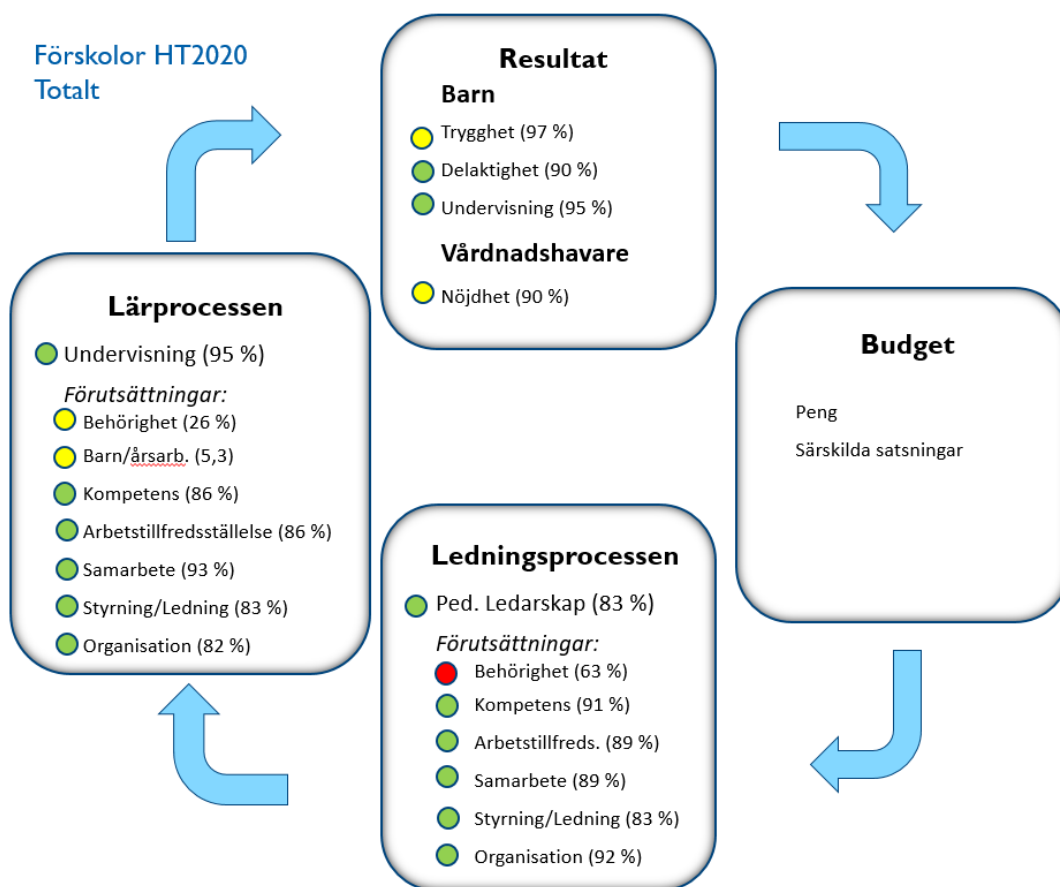
Lärprocessen: Pedagogers kompetens, arbetstillfredsställelse, samarbetsmöjligheter, organisation och styrning ger medarbetare förutsättningar att undervisa barn/elever så att de får de bästa möjligheterna att få en god utbildning.

Resultat: Barn och elevers upplevelse av den utbildning de får, inklusive det reella betygsresultat som eleverna når upp till är beroende av ovan processer och delar. Genom att utveckla delar inom de övriga fälten kan barn och elevers resultat komma att förändras.

4. Resultat förskola

För att få en översiktlig bild av förskolans totala resultat är fyrfältaren en god ingång. Fyrfältaren för kommunens totala resultat har skickats ut till samtliga förskolor, tillsammans med förskolans individuella fyrfältare samt alla enkätsvar presenterade i överskådliga PDF-dokument. Färgkodningen i fyrfältaren är till för att läsaren vid en snabb överblick ska se vilka styrkor och utvecklingsbehov förskolan har inom respektive område.¹

¹ Färgkodning för förskolan enligt följande:

- Barns trygghet, vårdnadshavares nöjdhet: Röd: 0-69%, Gul: 70-99%, Grön: 100%
- Övriga barnfrågor: Röd: 0-79%, Gul: 80-89%, Grön 90-100%
- Personal-/rektorsfrågor: röd: 0-69%, gul: 70-79%, grön 80-100%
- Behörighet: Röd: 0-24%, Gul: 25-29%, Grön: över 30%
- Barn per årsarbetare: Röd: fler än 5,5 barn, Gul: 5,3-5,4 barn, Grön: 5,2 eller mindre

4.1 Analys av resultaten

Utifrån enkätresultaten och övriga kvalitetsuppföljningar som förskolan gör eller tar del av (till exempel lokala observationer, nyckeltal och egna enkätundersökningar) är det möjligt för enheten att synliggöra de områden där man behöver sätta in särskilda insatser samt följa upp de insatser som redan genomförts. Det är av stor vikt att följa upp både positiva och negativa resultat för att göra en långsiktig utvecklingsplan för enheten.

Kvalitetsdialogen syftar till att stötta rektorer i att analysera sina resultat och omsätta dem i konkreta åtgärder. Många gånger blir kvalitetsdialogerna en bekräftelse på att rektor har en god bild av förskolans utmaningar och styrkor och att relevanta åtgärder satts in. Utbildningsförvaltningens bild av årets kvalitetsdialoger är att de hållit hög kvalitet och lett till många insikter och insatser.

4.2 Barn i förskolan 3-5 år

Index	2019	2020
Trygghet	96 %	97 %
Delaktighet	90 %	90 %
Undervisning	97 %	95 %

4.2.1 Trygghet

Alla barn ska uppleva trygghet i förskolan. Trygghet är en subjektiv känsla och vad som gör att vi känner oss trygga skiljer sig åt mellan olika personer. Trygghet kan beskrivas som ett samlingsbegrepp för både fysiska, psykiska och existentiella aspekter på välbefinnande och är en av förutsättningarna för att vi ska orka ta itu med saker. Är vi otrygga går mycket tid och kraft åt att ta hand om de känslor som följer med otrygghet: oro, rädsla, ångest och kanske till och med skräck. Det finns flera faktorer som spelar roll för hur trygga vi känner oss, både individuella och generella. Att ha kontroll över en situation är till exempel en viktig förutsättning för att kunna känna trygghet, liksom möjligheterna att kunna göra sig förstådd och förstå sin omgivning.²

I Med målen i sikte handlar frågorna om trygghet om

- att barnet trivs på sin förskola,
- att barnet har kompisar som hen tycker om och att hen känner sig omtyckt

² https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikkelkatalog/ovrigt/sid51-65_trygghet.pdf

- att barnet tycker om och känner sig omtyckt av de vuxna på förskolan.

Resultaten i enkäten tyder på en hög grad av trygghet på förskolan hos Österåkers barn. Att resultatet är högt är glädjande eftersom 2020 inneburit ett större antal vikarier på förskolan till följd av sjukfrånvaro.

Under kvalitetsdialogerna har särskilt fokus legat på de få svar som i enkäten svarat att de inte känner trygghet eftersom alla barn har rätt att känna trygghet i förskolan. I samtliga fall har man följt upp barnens upplevda otrygghet på förskolan på olika sätt. Några gånger har otryggheten legat i att barnet känt rädsla för ett specifikt område på förskolan – alltid kopplat till yttre faktorer såsom myror och bin. Alla förskolor uppger att de på olika sätt arbetar med trygghet i förskolan.

Några förskolor, på vilka index för trygghet har sjunkit, kopplar de många sjukskrivningarna till de sjunkande resultaten eftersom en viktig parameter för trygghet är att barnet känner den personal som arbetar på förskolan.

4.2.2 Delaktighet

Specialpedagogiska skolmyndighetens (SPSM) definition av delaktighet och inkludering innebär "att vara en del av", vilket omfattar mer än till exempel enbart inflytande. Delaktighet har även innebörden av att höra till, både i betydelsen av en egenupplevd känsla och att faktiskt ges förutsättningar till att finnas med i samma aktiviteter som andra i gruppen. Inkludering är en pågående demokratisk process som visar på alla människors rättigheter, lika värde och som ständigt söker efter bättre sätt att tillvarata mångfald och olikheter. I förskolans läroplan³ står det att det är det barnens behov och intressen som ska ligga till grund för utformningen av miljön samt planeringen av utbildningen. Barn har rätt till delaktighet och inflytande och det är pedagogernas uppdrag att se till att varje barn får ett reellt inflytande över arbetssätt och innehåll samt att arbeta för att främja barnens förmåga till att praktisera detta i sin utbildning.

I Med målen i sikte handlar frågorna om delaktighet om

- att barnet upplever att hen får vara med och bestämma vilka aktiviteter som ska genomföras
- att barnet upplever att hen själv får välja aktivitet och lekkamrat på förskolan

Resultatet i enkäten tyder på att barnen upplever en hög grad av delaktighet på förskolan. Under kvalitetsdialogerna framgår det också att förskolorna arbetar målinriktat med frågan. Barnkonventionen nämns många gånger som ett verktyg i detta arbete. Ett par förskolor är också med i Skolverkets satsning

³ Läroplan för förskolan, Lpfö18, s. 16

Samverkan för bästa skola, där ett fokus är just delaktighet och inflytande. De kommunala förskolorna var under 2017-2019 med i forskningsprogrammet Undervisning i förskolan, som genomfördes under ledning av Ifous vilket givit stor effekt på både förskollärares och barnskötarens medvetenhet kring och fokus på delaktighet och inflytande i undervisningen.

4.2.3 Undervisning

Utbildningen i förskolan ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och utgå från en helhetssyn på barnet där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. I utbildningen ingår undervisning som ska stimulera och utmana barnen, med läroplanens mål som utgångspunkt, till utveckling och lärande. Undervisningen i förskolan ska främja barns utveckling, hälsa och välbefinnande och kan genomföras både som en planerad aktivitet eller uppstå spontant.⁴

I Med målen i sikte handlar frågorna om undervisning om

- barnet upplever att hen lär sig nya saker på förskolan

Av enkätensvaren framgår att barnen upplever en hög grad av lärande på förskolan. Siffrorna har sjunkit något sedan förra året, vilket många förskolor förklarar med att det under svåra pandemiperioder med stor sjukfrånvaro inte varit tillräckligt fokus på just undervisning. Många förskolor har fokus på hållbar utveckling, språkliga miljöer och språkmedvetet förhållningssätt. Kvalitetsdialogerna bekräftar att förskolan har stort fokus på undervisning och att utveckla densamma. Man arbetar målmedvetet med undervisningsuppdraget i arbetslagen och utgår från läroplansmål och långsiktiga fokusområden.

4.3 Vårdnadshavares nöjdhet

Index	2019	2020
Nöjdhet	91 %	90 %

Ett av de nyckeltal som nämnden följer upp är vårdnadshavares nöjdhet med förskolans verksamhet. Nyckeltalet är inte helt oproblematiskt eftersom nöjdhet och kvalitet i förskolan inte nödvändigtvis behöver hänga ihop. Det är därför viktigt att flera parametrar av förskolans kvalitet följs upp.

I Med målen i sikte handlar frågorna om nöjdhet huruvida vårdnadshavaren

- upplever att barnet är tryggt på förskolan

⁴ Lpfö18, s. 7 och 10

- upplever att barnet och vårdnadshavaren får ett gott bemötande av personalen på förskolan
- fått information och kan vara med och påverka förskolans verksamhet
- upplever att barnet utvecklar sin nyfikenhet, sin förmåga att leka och lära samt får stöd i sin sociala utveckling

Av enkätsvaren kan vi utläsa att vårdnadshavare är relativt nöjda med förskolan i Österåker, men att utvecklingsmöjligheter kring området delaktighet finns. Den fråga som sticker ut och landar under 80 procent handlar om huruvida det på förskolan är tydligt på vilket sätt vårdnadshavaren kan vara med och påverka verksamheten för sitt barn (76 %). Det låga värdet drar ned nöjdhetsindexet som helhet. Fokus har därför, under kvalitetsdialogerna, legat på vårdnadshavares möjlighet att vara delaktiga i förskolan. Diskussioner kring frågan i sig har uppkommit. På vilket sätt kan vårdnadshavare vara delaktiga och hur är egentligen frågan i enkäten kring delaktighet ställd? Läroplan anger att förskolan ska samarbeta med hemmen för att ge barnen möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar samt tydliggöra för barnen och barnens vårdnadshavare vilka mål utbildningen har. Samarbetet och tydliggörandet är en förutsättning för vårdnadshavarnas möjlighet till inflytande och förståelse för förskolans uppdrag.⁵ Många förskolor uppger att de arbetar aktivt för att professionalisera förskollärarens och barnskötarens uppdrag i förhållande till vårdnadshavare.

4.4 Personal i förskolan

Index	2019	2020
Kompetens	86 %	86 %
Arbetsstillfredsställelse	86 %	87 %
Samarbete	92 %	93 %
Styrning och ledning	82 %	80 %
Organisation	-	82 %

Enkätsvaren visar att personalen på Österåkers fristående och kommunala förskolor generellt är mycket nöjda med sin arbetsplats och att indexen inom de flesta fall är något högre 2020 än 2019. Man upplever en särskilt hög grad av arbetsstillfredsställelse, kompetens och samarbete.

⁵ Lpfö 18, s. 3-4

Frågor som sticker ut och landar under 80 procent:

- Jag är insatt i aktuell forskning som rör mitt uppdrag (74 %)
- Det finns en utvecklingsorganisation på min förskola som stödjer mig i mitt arbete, t.ex. utvecklingsgrupp och reflektionslag (77 %)

Under kvalitetsdialogerna diskuterades dessa frågor, men med utgångspunkt i de lokala utmaningar som aktuell förskola står inför. När det gäller aktuell forskning kan det faktum att förskollärarna inte står för merparten av enkätsvaren vara en anledning. En annan anledning kan vara att fokus under 2020 har legat på att upprätthålla driften av förskolan under de svåra omständigheter förskolan befunnit sig i till följd av stor sjukfrånvaro.

När det gäller frågorna kring drifts-, utvecklings- och stödorganisationen på förskolan skiljer sig resultaten mellan skolorna åt, även om just utvecklingsorganisationen ligger lite lägre på ett övergripande plan. De förskolor som har låga siffror gällande någon organisatorisk del uppger att de arbetar med frågan genom att bygga upp, omorganisera eller tydliggöra den organisation som förskolan valt.

Flera förskolor har som fokusområde eller ambition att arbeta med de olika rollerna i förskolan, där förskollärarnas ledarskap lyfts som en del. Flera förskolor har utökat andelen behöriga förskollärare till följd av den uppdragsutbildning som avslutades 2020 (majoriteten har anställt de som utbildat sig) vilket påverkat verksamheten positivt. Många förskolor lyfter också ett pågående arbete med att tydliggöra barnskötarens roll i förskolan och man uttrycker nöjdhet med att förskole- och grundskolenämnden under 2021 ska följa barnskötare med barnskötareutbildning som en viktig kvalitetsfaktor.

De fina resultaten på personalenkäten ger goda förutsättningar för barnen att få den utbildning de har rätt till och speglar också barnens positiva svar på enkäten.

4.5 Rektorer i förskolan

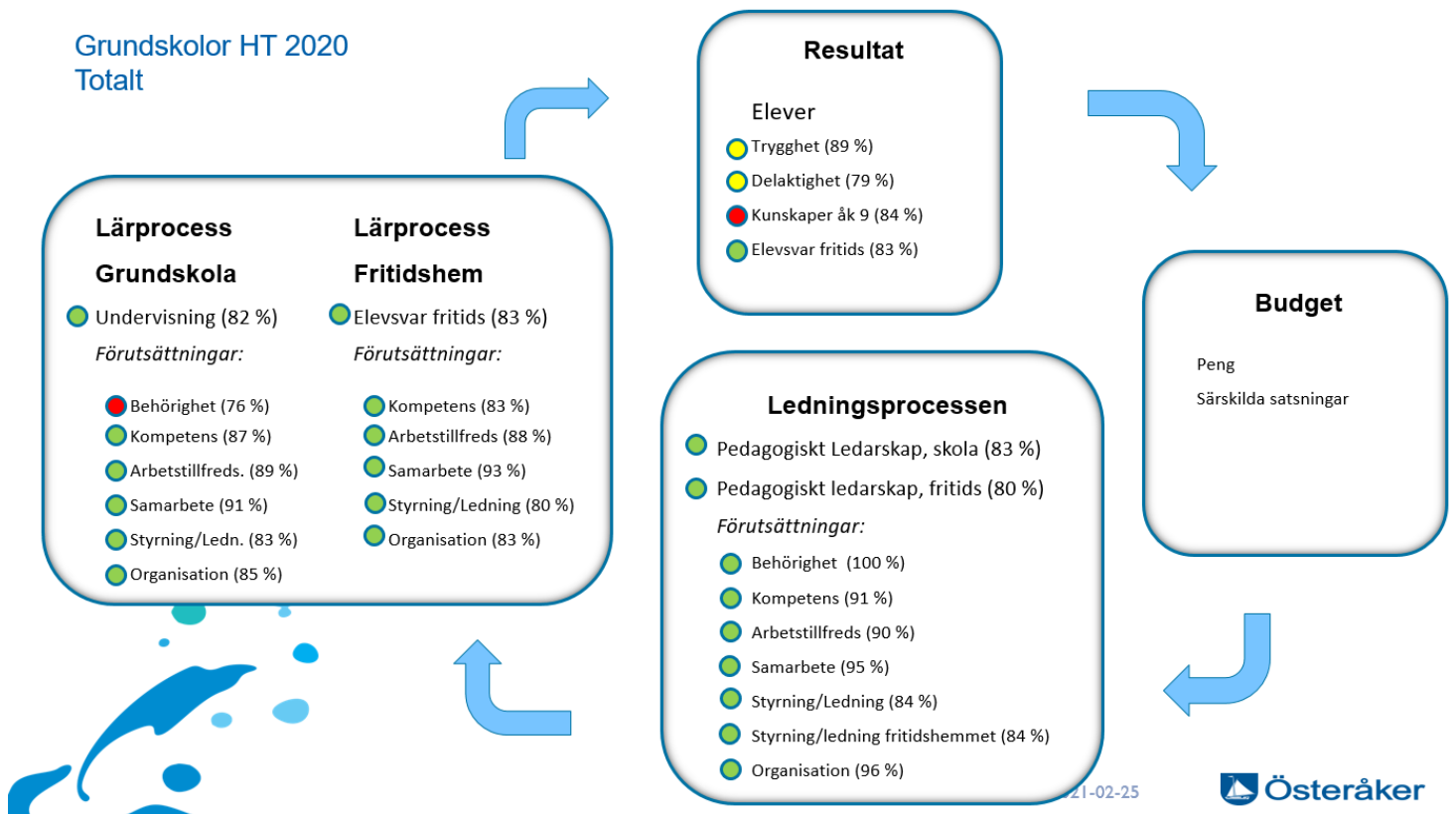
Index	2019	2020
Kompetens	93 %	91 %
Arbetstillfredsställelse	87 %	87 %
Samarbete	89 %	93 %
Styrning och ledning	79 %	80 %
Organisation	-	82 %

Enkätresultatet för förskolans rektorer är överlag väldigt högt. Inga frågor sticker ut och hamnar under 80 procent. Goda ledare är en förutsättning för att

arbetet i arbetslagen ska fungera tillfredställande och ge de fina resultat årets enkät, trots pandemi, visar i barnens upplevelse av trygghet, delaktighet och undervisning.

5. Resultat grundskola

För att få en översiktlig bild av grundskolans totala resultat kan fyrfältaren vara en god ingång. Fyrfältaren har skickats ut tillsammans med skolans individuella fyrfältare samt alla enkätsvar presenterat i en överskådlig PDF. Färgkodningen i fyrfältaren är till för att läsaren vid en snabb överblick ska se vilka styrkor och utvecklingsbehov skolan har inom respektive område.⁶

5.1 Analys av resultaten

Utifrån enkätresultaten och övriga kvalitetsuppföljningar som skolan gör eller tar del av (till exempel lokala Trygghetsvandringar, egna enkätundersökningar eller Skolinspektionens enkät) är det möjligt för enheten att synliggöra de

⁶ Färgkodning för grundskolan enligt följande:

- Kunskaper, trygghet, behörighet röd: 0-84%, gul: 85-99%, Grön: 100%
- Övriga resultat: röd: 0-69%, gul: 70-79%, grön 80-100%

områden där man behöver sätta in särskilda insatser samt följa upp de insatser som redan genomförts. Det är av stor vikt att följa upp både positiva och negativa resultat för att göra en långsiktig utvecklingsplan för enheten.

Kvalitetsdialogen syftar till att stötta rektorer i att analysera sina resultat och omsätta dem i konkreta åtgärder. Många gånger blir kvalitetsdialogerna en bekräftelse på att rektor har en god bild av skolans utmaningar och styrkor och att relevanta åtgärder satts in. Utbildningsförvaltningens bild av årets kvalitetsdialoger är att de hållit hög kvalitet och lett till många insikter och insatser.

5.2 Elever i grundskolan och grundsärskolan

Elever i grundskolan

Index	2019	2020
Trygghet	87 %	89 %
Delaktighet	78 %	79 %
Undervisning	80 %	82 %
Fritidshem	-	83 %

Elever i grundsärskolan (20 svar)

Index	2019	2020
Trygghet	96 %	95 %
Delaktighet	92 %	95 %
Undervisning	96 %	94 %
Fritidshem	-	95 %

5.2.1 Trygghet

Alla elever ska uppleva trygghet i sin skolvardag. Trygghet är en subjektiv känsla – vad som gör att vi känner oss trygga skiljer sig åt mellan olika personer. Trygghet kan beskrivas som ett samlingsbegrepp för både fysiska, psykiska och existentiella aspekter på välbefinnande och är en av förutsättningarna för att vi ska orka ta itu med saker. Är vi otrygga går mycket tid och kraft åt att ta hand om de känslor som följer med otrygghet: oro, rädsla, ångest och kanske till och med skräck. Det finns flera faktorer som spelar roll för hur trygga vi känner oss, både individuella och generella. Att ha kontroll över en situation är till exempel en viktig förutsättning för att kunna känna

trygghet, liksom möjligheterna att kunna göra sig förstådd och förstå sin omgivning.⁷

I Med målen i sikte handlar frågorna om trygghet om

- att våga göra sin röst hörd
- att känna trygghet med klass-/skolkamrater och vuxna
- att ha en känsla av att det finns en vuxen att vända sig till vid oro
- att oron tas på allvar
- att de vuxna ger stöd när behov finns.

Resultaten i enkäten tyder på en relativt hög grad av trygghet hos Österåkers elever. Känslan av trygghet är högre i de lägre årskurserna, även om yngre elever tenderar att vara mer rädda för andra elever än vad de äldre eleverna är. På det direkta påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan” svarar 98 procent av eleverna i förskoleklass och lågstadiet och 97 procent av eleverna i årskurs 4-9 att de alltid eller oftast känner trygghet i skolan. Det ger goda förutsättningar till lärande.

Under kvalitetsdialogerna har vi gemensamt reflekterat kring elevernas upplevelse av trygghet. Alla skolor uppger att de på olika sätt arbetar med området genom skolans trygghetsgrupp eller dylik grupp och det är ett av de grundläggande områden som alla skolor i Sverige arbetar med. Att följa upp elevernas känsla av trygghet är ett viktigt redskap i skolornas trygghetsarbete för att säkerställa att insatserna är relevanta, aktuella och ger förväntat resultat.

5.2.2 Undervisning och delaktighet

Undervisning är en målstyrd process som ska främja elevernas möjligheter att nå läroplanens mål. Undervisningen har god kvalitet om den består av olika typer av uppgifter och aktiviteter, så att det blir en variation och balans under lektionen och under skoldagen. Undervisningen är stimulerande för eleverna och de får ett aktivt lärarstöd så att de förstår, kommer igång med och bibehåller engagemang i sitt skolarbete.

God kvalitet innebär också att undervisningen är strukturerad, med intresseväckande lektionsstarter, sammanhang i genomgångar, logiskt flöde i uppgifterna och med sammanfattande avslut. Det gör det tydligt för eleverna vad som är syftet med lektionen eller olika arbetsmoment. Det är också viktigt att syftet överensstämmer med målen i läroplanen, både avseende kunskaper

⁷ https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikkelkatalog/ovrigt/sid51-65_trygghet.pdf

och värden. Skolinspektionen lyfter ut tre centrala områden som är avgörande för undervisningens kvalitet⁸:

1. Undervisningen är målfokuserad, varierad och innehåller ett aktivt lärarstöd.

Denna aspekt utvärderas i Med målen i sikte genom följande frågor:

- Mina lärare kan förklara så att jag förstår
- Mina lärare hjälper mig i skolarbetet om jag behöver det
- Jag kan arbeta utan att bli störd på lektionerna
- Jag vågar fråga när jag inte förstår.

2. Eleverna stimuleras och utmanas i undervisningen utifrån varje enskild individs behov och förutsättningar.

Denna aspekt utvärderas i Med målen i sikte genom följande frågor:

- Mina lärare gör mig intresserad av ämnet
- Mina lärare motiverar mig att lära mig mer

3. Eleverna görs delaktiga i undervisningen och sitt eget lärande.

Denna aspekt utvärderas i Med målen i sikte genom följande frågor:

- Mina lärare lyssnar på vad eleverna tycker
- Mina lärare talar om för mig hur det går i skolarbetet
- Jag vet vad jag ska kunna för att nå kunskapskraven i de olika ämnena
- Vi elever är med och planerar hur vi ska arbeta med skoluppgifter
- Vi elever är med och utvärderar hur vi ska arbeta med skoluppgifter

Delaktighet i skolan är centralt för alla elevers lärande och utveckling. Att elever ges förutsättningar att vara delaktiga i skolan är av stor betydelse. För elever är delaktighet en förutsättning för lärande genom att skapa trygghet och motivation. Därför behöver lärare utforma undervisningen så att alla elever ges möjlighet till delaktighet. Att lärmiljön är utformad och anpassad utifrån elevers olika behov är av stor betydelse för att elever ska ges förutsättningar för delaktighet. Lärares arbete med att utforma och anpassa undervisningen är

⁸ Skolinspektionen, <https://www.skolinspektionen.se/rad-och-vagledning/skolrepresentanter/undervisning/>

central för alla elever, men kan vara särskilt betydelsefull för vissa elevers möjlighet att vara delaktiga.⁹

Med målen i sikte visar att de yngsta eleverna är mest nöjda med undervisningen. Ju äldre eleverna blir, desto lägre blir graden av nöjdhet. En förklaring till de sjunkande resultaten kan vara att tonåringar generellt har andra intressen än skolan, men också att de har högre krav och är mer stärkta i sin uppfattning om vad som är bra undervisning.

Av svaren i enkäten kan man utläsa att eleverna vågar be om hjälp och upplever att lärarna är bra på att förklara samt att de får det stöd de behöver. Däremot uppger eleverna att de inte i tillräcklig utsträckning är delaktiga i undervisningen, det vill säga planera, reflektera och utvärdera. Läraren lyckas inte heller i tillräckligt hög grad göra ämnet intressant så att eleven blir motiverad att lära sig mer.

Skolverket menar att när elever görs delaktiga i undervisningen ökar deras motivation för att lära sig. Det är därför en viktig del i arbetet för att främja studiero.¹⁰ Forskning visar också att positiva och tillitsfulla relationer mellan lärare och elever spelar en avgörande roll för elevernas sociala utveckling, trivsel, välmående och motivation till lärande. Relationen är viktig för elevers måluppfyllelse och prestationer inom ämnesundervisningen och är av extra stor vikt för elever som ofta får tillsägelser.¹¹ Studiero går således inte att lyfta ut som en enskild faktor, utan bygger på undervisningens kvalitet och elevernas känsla av delaktighet. Av svaren i enkäten kan vi utläsa att elever inte i tillräckligt hög grad upplever studiero under lektionerna. Resultatet blir sämre ju äldre eleverna är.

Under kvalitetsdialogerna lyfter rektorer att man är medveten om att resultaten kring undervisning och delaktighet är låga och att man har behov av kompletterande stöd i detta arbete. Stort fokus ligger på att analysera kunskapsresultaten för att därigenom utveckla undervisningen. Lokala och kommunala lärarnätverk, sambedomning av nationella prov och gemensamma utbildningsinsatser är framgångsrika metoder för utveckling som efterfrågas under flera samtal.

⁹ Skolverket: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/koll-pa-studiero/elevs-inflytande-och-delaktighet-i-undervisningen-kan-framja-studiero>

¹⁰ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/koll-pa-studiero/elevs-inflytande-och-delaktighet-i-undervisningen-kan-framja-studiero>

¹¹ Skolverket: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/koll-pa-studiero/tillitsfulla-relationer-mellan-larare-och-elever-ar-viktigt-for-studiero>

5.2.3 Fritidshem

Merparten av de elever som svarat på enkätfrågorna som handlar om fritidshemmet går i förskoleklass och lågstadiet. Det är förhållandevis få elever som har en plats på fritidshemmet på mellanstadiet (23 procent) uppger att de går på fritidshemmet. Vistelsetiden är dessutom kort, eftersom elevernas undervisningstid tar stor del av skoldagen.

Eleverna upplever att de har många olika aktiviteter att välja mellan på fritidshemmet. De yngsta eleverna upplever i högre grad än de elever som går på mellanstadiet att de i hög grad har möjlighet att vara delaktiga i planering och utvärdering av undervisningen på fritidshemmet.

5.3 Personal i skola

Index	2019	2020
Kompetens	88 %	87 %
Arbetsstillfredsställelse	87 %	89 %
Samarbete	88 %	91 %
Styrning och ledning	78 %	83 %
Organisation	-	85 %

Enkätsvaren visar att personalen på Österåkers fristående och kommunala grundskolor generellt är mycket nöjda med sin arbetsplats och att indexen är högre 2020 än 2019. Man upplever en särskilt hög grad av arbetsstillfredsställelse, kompetens och samarbete.

Frågor som sticker ut och landar under 80 procent:

- Den kompetensutveckling jag deltagit i det senaste året har haft betydelse och relevans för utförandet av mitt uppdrag (78 %)
- Jag upplever att uppföljning och utvärdering av mitt och mina kollegors arbete ligger till grund för att rektor genomför relevanta förändringar i verksamheten (79 %)
- Det finns en utvecklingsorganisation som stödjer mig i mitt arbete t.ex. utvecklingsgrupp och förstelärare (79 %)

Under kvalitetsdialogerna diskuterades dessa frågor, men med utgångspunkt i de lokala utmaningar som skolan står inför. När det gäller kompetensutveckling uppger skolorna att mycket av den tid som avsatts och planerats för detta har styrts om till planering av distansundervisning och andra Corona-relaterade insatser. När det gäller rektors uppföljning och utvärdering och de förhållandevis låga siffrorna uppger rektor att pandemin påverkat

rektors möjlighet att tydliggöra dessa. Istället har fokus många gånger legat på att få skolans dagliga utbildningsuppdrag att fungera. Flera rektorer lyfter en önskan att stötta lärarna i undervisningsuppdraget samt i deras profession.

När det gäller frågorna kring drifts-, utvecklings- och stödorganisationen på skolan skiljer sig resultaten mellan skolorna åt. De skolor som har låga siffror gällande någon organisatorisk del uppger att de arbetar med frågan genom att bygga upp, omorganisera eller tydliggöra den organisation skolan valt.

5.4 Personal på fritidshem

Index	2019	2020
Kompetens	-	83 %
Arbetsstillfredsställelse	-	88 %
Samarbete	-	93 %
Styrning och ledning	-	80 %
Organisation	-	83 %

Enkätsvaren visar att personalen på fritidshemmet lyfter samarbetet med kollegor som något man är mycket nöjd med vilket avspeglas i arbetsstillfredsställelsen. Även övriga områden är höga, men den låga svarsfrekvensen gör resultatet svårbedömt.

Frågor som sticker ut och landar under (80 %):

- Insatt i aktuell forskning som rör mitt uppdrag (69 %)
- Uppföljningen av undervisningen på fritidshemmet ligger till grund för relevanta förändringar i mitt arbetslags arbetssätt (79 %)
- Jag upplever att uppföljning och utvärdering av mitt och mina kollegors arbete ligger till grund för att rektor genomför relevanta förändringar i verksamheten (76 %)
- Det finns en utvecklingsorganisation som stödjer mig i mitt arbete t.ex. utvecklingsgrupp (73 %)

Den låga behörigheten av lärare mot fritidshem (eller motsvarande utbildning) är troligen en anledning till det låga resultatet gällande personalens svar kring hur insatt i aktuell forskning man är. Just behörigheten är en av de återkommande frågorna under kvalitetsdialogerna. Det upplevs som ett stort och utmanande bekymmer att skolorna har så stora svårigheter att rekrytera behörig personal till fritidshemmen. Detta kan också vara en anledning till att man inte i högre grad planerar undervisningen utifrån uppföljning – den behöriga personalen räcker inte till.

När det gäller rektors uppföljning och utvärdering som grund för förändringar i verksamheten uppger rektor samma beskrivning av flyttat fokus under pandemin som för skolan. Flera goda exempel på insatser (pågående eller planerade) lyfts dock. Bland dessa nämns upprättande av fritidsråd och ett nära ledarskap i en biträdande rektor. För de kommunala skolorna pågår en stor utbildningsinsats genom Ifous som förväntas ge resultat under de kommande åren.

5.5 Rektorer i skola

Index	2019	2020
Kompetens	94 %	91 %
Arbetsstillfredsställelse	85 %	90 %
Samarbete	94 %	95 %
Styrning och ledning skola	82 %	84 %
Styrning och ledning fritidshemmet	-	84 %
Organisation	-	96 %

Enkätresultatet för grundskolans rektorer är överlag väldigt högt. Inga frågor sticker ut och hamnar under 80 procent. En god förutsättning för detta ligger i att samtliga rektorer har genomfört eller går den statliga rektorsutbildningen.

6. Sammanfattning

Årets enkäter inom modellen Med målen i sikte visar på goda resultat i både förskola och skola. Barn och elever ger uttryck för nöjdhet gällande trygghet, delaktighet och undervisning, där delaktighet får något lägre resultat än de övriga områdena. Generellt kan sägas att nöjdheten inom samtliga områden är högre ju yngre barnet/eleven är. Förskolor och skolor uttrycker att man tagit hand om resultatet på olika sätt och att flera av de områden som sticker ut redan är fokusområden sedan tidigare år. Resultatet för förskolan ligger stadigt sedan 2019, medan det för grundskolan har ökat något under 2020. Det ger indikationer på att de insatser som görs är fruktbara.

Att barn och elever ger uttryck för nöjdhet speglar resultat på både personal- och rektorsenkäter som i sin tur ger uttryck för att personalen upplever sig ha den kompetens de har behov av, att samarbetet inom förskolan/skolan är utvecklat och arbetsstillfredsställelsen hög. Utvecklingsmöjligheter finns inom vissa delar av organisationen, där särskilt utvecklings- och stödorganisationen kan utvecklas samt inom ledningsorganisationen. Kvalitetsdialogerna har, trots

goda generella resultat, givit flera uppslag gällande fortbildningsinsatser som i vissa fall redan är påbörjade. Redan goda resultat kan alltid bli bättre vilket stimulerar verksamheter och utbildningsförvaltningen till fortsatt gott och gemensamt arbetet med målet ”Länets bästa skolkommun”.

7. Planerade insatser från Pedagogcentrum

Utifrån årets enkäter och kvalitetsdialoger har Pedagogcentrum identifierat och planerat för ett antal stöd- och utbildningsinsatser under 2021/2022. Sedan tidigare finns även flera fortbildningsinsatser i vårt kursutbud som kan kopplas till dessa områden.

Undervisning

- Sökbara medel för anpassning av undervisningen
- Utbildning av elevresurser
- Språkutvecklande arbetssätt i förskolan
- Betyg och bedömning

Delaktighet

- Delaktighet i skolan: En digital kurs som kommer att finnas tillgänglig för samtlig personal via vår webbsida.
- Delaktighet i förskolan: En digital kurs som kommer att finnas tillgänglig för samtlig personal via vår webbsida.
- Tema för årets pedagogiska kick-off, med föreläsare som anknyter till området.
- Utveckling av exempelklassrum för att påvisa möjligheter i lärmiljön
- Att möta olikheter AMO; Utveckling av vårt koncept med nya insatser, skräddarsydda liksom generella

Behörighet

- Utveckling av VFU (verksamhetsförlagd utbildning) för att få fler utbildade pedagoger till Österåker och möjliggöra för fler lärare att genomföra handledarutbildningen

Vårdnadshavares nöjdhet

- Produktion av film, på flera språk, om förskolans uppdrag i förhållande till läroplanen

8. Källförteckning

Socialstyrelsen. 2012. https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/sid51-65_trygghet.pdf s.54 (Hämtad 2021-03-04).

Lpfö18 (2018). *Läroplan för förskolan: reviderad 2018*. Stockholm: Skolverket.

Skolinspektionen 2020. <https://www.skolinspektionen.se/rad-och-vagledning/skolrepresentanter/undervisning/> (Hämtad 2021-03-03).

Skolverket. 2020: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/koll-pa-studiero/elevs-inflytande-och-delaktighet-i-undervisningen-kan-framja-studiero> (Hämtad 2021-03-03).

Skolverket. 2020. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/koll-pa-studiero/elevs-inflytande-och-delaktighet-i-undervisningen-kan-framja-studiero> (Hämtad 2021-03-03).

Skolverket. 2020. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/koll-pa-studiero/tillitsfulla-relationer-mellan-larare-och-elever-ar-viktigt-for-studiero> (Hämtad 2021-03-03).